

»Zgodovinski kompromis«

Ze nekaj mesecev se vodi v vrhovih italijanskih političnih strank polemika o »zgodovinskem kompromisu«, ki ga ponuja komunistična stranka krščansko-demokratski stranki za skupno vladanje oziroma za koalicio krščanskih demokratov in komunistov, z morebitnim sodelovanjem socialistov. Poudarba je naletela pri vodstvu krščansko-demokratske stranke na odklonilno stališče; njen politični tajnik Fanfani jo je zavrnil, češ da bi to pomenilo konec dialektike vlada-opozicija. Vendar pa vse kaže, da so v vodstvu krščanske demokracije tudi nekateri ljudje, ki bi ne bili proti takemu »kompromisu«, vsaj kot eksperimentu, če ne drugega. V bistvu predvsem zato, da bi se na več ramen porazdelila odgovornost za sedanje vse prej kot razveseljivo gospodarsko in politično stanje v Italiji.

Toda če se ne oziramo na take skrite želje ljudi, ki bi radi odrinili nekaj svoje odgovornosti drugim ali pa jih škodoželjno potunkali v isti »zos«, da bi bili vsi enako zašmirani, se je vendarle zanimivo vprašati, kakšne bi bile posledice »zgodovinskega kompromisa«. Prerokovati seveda ni mogoče in v politiki so prerokbe še posebno tvegane. Toda saj niti ni treba biti prerok: dovolj je logično sklepanje.

»Zgodovinski kompromis« je že zaradi tega nemogoč, ker preveča komunistično stranko duh totalitarizma, krščansko-demokratska stranka pa temelji na načelu pluralizma. To se pravi, da komunistična stranka že sama po svoji naravi nujno stremi po nadvladi ene same stranke in ta stranka naj bi bila seveda ona, medtem ko krščanska demokracija zavrača diktaturo ene stranke in se drži demokratičnega načela, da mora imeti vlada v parlamentu večino, kar pomeni v italijanskih razmerah koalicijsko vlado. Za italijanske komuniste bi bil po vsej logiki »zgodovinski kompromis« samo nova etapa na poti do cilja, do enostrankarske komunistične vladavine po zgledu Sovjetske zveze in drugih komunističnih držav. Šele v taki vladavini bi lahko neovirano in brez nevarnosti pred svobodnimi volitvami začeli uresničevati svoje načrte o preobrazbi italijanske družbe, kar tudi predvideva njihova doktrina.

Ni mogoče zanikati, da stvari v Italiji ne gredo tako, kakor bi morale iti oziroma kakor bi lahko šle, če bi se KD in druge demokratične stranke bolj zavedale svoje odgovornosti. Toda gotovo je, da bi šle stvari še slabše, če bi prevzela oblast kaka leva ali desna diktatura, kajti zdaj je vsaj možna kritika in opozicija, kar omogoča določeno demokratično kontrolo nad vlado in vsemi

(Dalje na 4. strani)

ZELO NEVARNA VLADNA KRIZA

Človek s ceste se ne more braniti občutka, da je bil nenadni odstop zakladnega ministra in glavnega tajnika republikanske stranke La Malfa bolj pretveza, da se je sprožila kriza Rumorjeve levosredinske vlade, kot pa globoko nesoglasje med že omenjenim ministrom in proračunskim ministrom, socialistom Giolittijem, kar zadeva gospodarsko politiko, oziroma pogoje, ki jih je bil postavil Mednarodni denarni sklad za posojilo milijarde in 200 milijonov dolarjev Italiji. Težko je namreč razumeti, kako je mogoče, da je do tako hudega nesoglasja prišlo iznenada, saj se še vsi spominjamo, da je bila gospodarska politika v zadnjih mesecih predmet poglobljenih razprav na kar dveh vrhunskih sestankih med voditelji levosredinskih strank. Prvi takšen sestanek je bil v decembru, drugi in zadnji pa pred mesecem dni. Tedaj so prav gotovo poglobili tudi vprašanje posojila Mednarodnega denarnega sklada, kar pomeni, da so bili njegovi pogoji znani.

Globalni vzroki La Malfovega senzacionalnega odstopa morajo zato biti drugačne narave, saj najbrž ne zadevajo le gospodarske politike, temveč so po vsej verjetnosti tudi izrazito političnega značaja.

Toda pogledjmo na kratko, kako je svoj odstop utemeljil dosednji zakladni minister. Ta trdi, da je pri Mednarodnem denarnem skladu izposloval načelen pristanek na posojilo milijarde in 200 milijonov dolarjev, da se omeji visok primanjkljaj italijanske trgovinske bilance, ki je med drugim nastal zaradi znatne podražitve surove nafte, da ne omenjamo drugih vzrokov, ki so povezani s splošno strukturno krizo italijanskega gospodarstva. Primanjkljaj trgovinske bilance povzroča inflacijo in torej padec kupne

moči denarja — zatrjuje La Malfa — zaradi česar se je treba odločiti za deflacijsko politiko, to je zmanjšati obtok denarja, kar se doseže z omejitvijo kreditiranja. Od tod tudi njegov pristanek na pogoj Mednarodnega sklada, da kreditiranje ne sme preseči 22 milijard lir v enem letu.

Proračunski minister Giolitti pa je ta pogoj odločno zavračal, češ da utegne omejitve kreditiranja negativno vplivati na proizvodnjo in torej na raven zaposlenosti. Gre očitno za dva različna koncepta gospodarske politike, saj prvi poudarja predvsem pomen finančnega aspekta, drugi pa upošteva poleg finančnih tudi druge gospodarske dejavnike.

Kot smo dejali, je to nesoglasje verjetno le bližnji vzrok krize, kajti njene korenine segajo mnogo globlje. Najnovejša vladna kriza se namreč postavlja v širši kontekst, saj je niso povzročili le notranji dejavniki, čeprav jih ne gre podcenjevati, temveč tudi zunanji. Od notranjih dejavnikov bi omenili predvsem večno in trajno kolebanje vladne večine na operativni ravni. Vlada in njena večina sprejemata natančne smernice za nadaljnje izvajanje svoje politike, teh smernic pa nista sposobni uresničiti v vsakdanjem življenju. Tu se vedno nekaj zatakne, da vse ostane le pri obljubah in lepih besedah; če se kaj naredi, je navadno že prepozno.

Leta in leta posamezne vlade in njene parlamentarne večine govorijo o reformi zdravstva, šolstva, o novi stanovanjski politiki itd. Vsi se strinjajo, da so te reforme nujne, vsi tudi več ali manj vedo, kaj bi bilo treba narediti. Do zdaj pa je vse povečini ostalo pri starem. V državi manjkajo bolnišnice, čeprav je na razpolago denar za izgradnjo (dalje na 2. strani)

Nova vojna med Sirci in Izraelci?

Ko je že kazalo, da bo vendarle prišlo do pomirjenja na Bližnjem vzhodu, je izbruhnila nova napetost med Sirci in Izraelci. V hipu, ko to pišemo, prihajajo vesti o masovnem zbiranju sirskih čet na Golan-skem višavju in pripravljajo se tudi izraelske sile. V Jeruzalemu si je Golda Meir spričo te napetosti premislila — namerala se je namreč že odreči mandatu za sestavo nove vlade — in se odločila, da bo vendarle ostala na čelu izraelske politike in vlade. Tudi general Moshe Dayan je izjavil, da bo spet stopil v vlado, iz katere se je hotel zaradi kritik na njegov račun

umakniti. Mnogi ga namreč kritizirajo, da je bil premalo odločen in udaren v zadnji vojni, da je imel kot vojni minister preslabo organizirano obveščevalno službo in da se je pokazal pri pogajanjih z Arabci »premahak«, posebno kar zadeva umik na Sinaju.

Ameriški zunanji minister Kissinger je komaj te dni končal svoje novo osem-dnevno posredovanje med Sirci in Izraelci, toda njegov optimizem je bil očitno preuranjen. Takoj po njegovem odhodu je stopila v akcijo Sovjetska zveza, kar je (dalje na 3. strani)

RADIO TRST A

• NEDELJA, 10. marca, ob: 8.00 Koledar. 8.05 Slovenski motivi. 8.30 Kmetijska oddaja. 9.00 Sv. maša. 9.45 Mozartova glasba. 10.15 Poslušali boste. 11.15 »V Telebaniji«. (Franjo Kumer). 12.00 Nabožna glasba. 12.15 Vera in naš čas. 12.30 Nepozabne melodije. 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... 13.30 - 15.45 Glasba po željah. 14.30 Nedeljski vestnik. 15.45 Revija solistov. 16.30 Šport in glasba. 17.30 »Dnevnik zasutega rudarja Martina Tiffa«, drama, napisal P. Formentini, prev. Marko Kravos. 18.15 nedeljski koncert. 19.00 Mojstri jazza. 19.20 Zgodovina italijanske popevke. 20.00 Sport. 20.30 Sedem dni v svetu. 20.45 Pratika. 22.00 Nedelja v športu. 22.10 Sodobna glasba - Ansambel »S. Osterc« 22.20 Glasba za lahko noč.

• PONEDELJEK, 11. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05-9.05 Jutranja glasba. 11.40 Radio za šole (za srednje šole) »Od sončne do sodobne ure«. 12.00 Opo dne z vami. 13.30 Glasba po željah. 14.30 Pregled slovenskega tiska v Italiji. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Radio za šole (za srednje šole — ponovitev). 18.50 Glas in orkester. 19.15 Odvetnik za vsakogar. 19.25 Jazz glasba. 20.00 Športna tribuna. 20.35 Slovenski razgledi: Srečanja - Klavičembalistka in pianistka Marina Horak. A. Lajovic: Razpoloženja za klavir - Štefan Kocijančič: Povesti za mlade ljudi - Slovenski ansambli in zbori. 22.15 Pesmi brez besed.

• TOREK, 12. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Pratika. 12.50 Medigra za pihala. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Komorni koncert. 19.00 Pevec in orkester. 19.10 Jože Cesar - slikar in scenograf. 19.20 Za najblajše: pravljice, pesmi in glasba. 20.00 Šport. 20.35 Leoncavallo: »Giumači«, opera. 22.00 Klasiki ameriške lahke glasbe.

• SREDA, 13. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.40 Radio za šole (za I. stopnjo osnovnih šol) »Moj vrtiček«. 12.00 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Radio za šole (za I. stopnjo osnovnih šol - ponovitev). 18.50 Zbor »Jacopo Tomadini«. 19.10 Higijena in zdravje. 19.20 Zbori in folklor. 20.00 Šport. 20.35 Simfonični koncert. Sibelius: Koncert v d molu. V odmoru (21.10) Za vašo knjižno polico. 21.55 Ritmične figure.

• ČETRTEK, 14. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Slovenski razgledi. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Slovensko ljudsko glasbeno izročilo (Va ens Volušek). 18.50 Glasbeni utrinki. 19.10 Spomin na Jakoba Ukmarja (Alojz Rebula). 19.25 Pisani balončki (Krasulja Simoniti). 20.00 Šport. 20.35 »Poraz« Drama, Kevin McGrath, prev. del Vinko Beličič. 21.20 Ritmični orkester RAI. 21.45 Skladbe davnih dob. 22.00 Glasba v noč.

• PETEK, 15. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.40 Radio za šole (za II. stopnjo osnovnih šol) »Pisali so za nas: Ivan Trinkl«. 12.00 Opo dne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Radio za šole (za II. stopnjo osnovnih šol - ponovitev). 18.50 A. Srebotnjak: Simfonietta a due tempi. Simfonični orkester Radiotelevizije Ljubljana, vodi Samo Hubad. 19.10 Elio Bartolotti: »Ranjeni sin«. 19.20 Jazz glasba. 20.00 Šport. 20.35 Delo in gospodarstvo. 20.50 Vokalno rumeninski koncert. 21.40 V plesnem koraku.

• SOBOTA, 16. marca, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Poslušajmo spet. 13.30-15.45 Glasba po željah. 15.45 Avtorad'o. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Duo Peter - Sama: Primož Ramovš: Pogled (1971) 18.50 Glasbena zlepljenka. 19.10 Pod farnim zvonom na Pacuti v Gorici. 19.40 Zborovsko petje. 20.00 Šport. 20.35 Teden v Italiji. 20.50 »Pri sveti v Gregu«. Igra napisala Tončka Curk. 21.30 Vaše popevke. 22.30 »The Moody Blues«.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. • Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, štev. 157 • Odgovorni urednik: Drago Leaša • Tiska tiskarna Graphart Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 77-21-51

Zelo nevarna vladna kriza

(Nadaljevanje s 1. strani)

njo novih (medtem pa odlično uspevajo zasebne klinike, katerih lastniki si kopičijo denar z naravnost ostudnim izkoriščanjem nesreč tisočev in tisočev državljanov). Manjkajo šolska poslopja, čeprav obstajajo ustrezni denarni skladi za izgradnjo novih. Organizacija šolstva je zastarela, a njena reforma leze kot polž, ker bi njena izvedba verjetno prizadela koristi določenih kategorij, pred katerimi je vlada navadno izredno šibka in v bistvu brez moči. S stanovanjsko politiko so se doslej bavile številne ustanove in vsaka teh je imela čvrst in trdovraten izrazito centraliziran aparat, kar je imelo za posledico, da se stanovanja niso zidala v takšnem številu, kot je ustrezalo skladom, ki so bili na razpolago. Od tod pomanjkanje ljudskih stanovanj, saj se dogaja, da je izvajanje stanovanjske politike še vedno odvisno v ogromni večini od zasebne iniciative, kar ima za posledico, da so hiše zaradi zakona o profitu dražje in za veliko večino delavcev in bolj revnih slojev dejansko nedosegljive. Šele pred dnevi je pristojni minister podpisal odlok o razpustu nekaj takšnih ustanov, kot sta bili Gescal in ISES. Še bi lahko naštevali v tej zvezi, a menimo, da to že dovolj jasno kaže na pomanjkanje vo-

lje, oziroma moči, da se razvoj usmeri na tirnice, ki ustrezajo moderni družbi.

Tu mi morali natančno proučiti vzroke pomanjkanja volje in moči kljub nasprotnim trditvam in izjavam, ki jih dajejo odgovorne oblasti.

To utegne kazati, da je sedanji vodilni italijanski razred nekakšen ujetnik določenih tujih gospodarskih in političnih sil, ki imajo interes, da se italijanska družba razvija tako, kot njim prija.

Mandat za sestavo nove vlade je predsednik republike ponovno zaupal poslancu Rumorju, ki se je že začel posvetovati z vodstvi levosredinskih strank o možnosti obnove dosedanje koalicijske vlade.

—o—

SREDNJEŠOLSKI IZPITI

Ministrstvo za prosveto je že pripravilo odredbo o datumih izpitov na srednjih šolah. Začeli bodo 17. junija v poletnem roku in 3. septembra v jesenskem. Prošnje za prvi rok bo treba vložiti do konca maja, za jesenski pa do 20. avgusta.

Zrelostni izpiti se bodo začeli 2. julija.

Rok za vlaganje prošenj je do 6. aprila, tudi za privatiste.

Mihec in Jakec se menita, kako je treba bugati tiste, ki so na vrhi



— Znaš Mihec, kej sm jest pogruntou? De se prouzaprou ne spleča štedirat.

— Kej šele zdej si pršu na tu?

— Ja, nomalo sm sumu že prej, ma se

nisem upau tega zreč. Zatu ke sm vidu, de vselih ledje strašno radi štedirajo in se prou poganjajo za diplomami. Sej si morbet brou, de so se najdlji tiči, ke so diplome prfina prodajali. Če si jemu zadosti dnarja, si si lahko diplomu kar kupu, brez štedirat. Če reč, de ledje te diplome vselih obrajtajo in de radi videjo, če lahko dokažejo, de so štedirani. Ma pole, ke videm, kašen standart jemajo štedirani ledje, se me zdi zmiram bol naumno štedirat.

— In pole pr vsem študiji se ne zastopejo na neč. Čem reč na take reči, ke kej nucajo, ku, denmo reč politika, nogomet, boks, kanconete in tako. In pole navsezadnje ne znajo nanka tistga, ke so štedirali. Zatu ke zmiram se jem zdi, de še ne znajo zadosti in zmiri nekej vrtajo in si žrejo živce.

— Ma jest ti rečem še nekej: de nanka z babami se ne znajdejo in če tudi kašno dobijo, dobijo kašno grdo in še žleht po vrhi, ke jeh komendira celo žiulenje. Sej pravem, štedirani ledje so reveži. Jemajo majhne plačce, ne ukažejo nikjer neč, njem samem se zdi, de so zabiti in sploh so nesrečni. Vidi, vse drugo je z anem, ke je biu u šuli zabiti, se tudi ni neč uču in je zrasu brez se neč martrat. Ko postane mož, se tašen človek zastope na vse. Nima nobenih kompleksov, de ne zna neč. Njemu je vse jasno. Se zastope

pe na politiko, jema srečo pr ženskah in poznava vse jegrauce od nogometa. Zna kadu je bol priden, kadu je biu priden, ma ni več, kadu je bulši za levo krilo in ne za napadalca in vse tako. Zna tudi, katera politična stranka je narbulša, ke bo prnesla srečo na ta svet. Prou natančno ve, kako be blo treba vse zrihtat in nima zastran tega nobenih skrbi. Ses svojo pametjo je zmiram zadovoljen in si prou neč ne želi, znat kej več, zatu ke takujntaku že vse zastope. In taku živi zadovoljen in srečen. Tu je dobro tudi za živce in taku tašen človek učka lepo starost, spoštovan in šacan od vseh.

— Ja, lahko se tudi vrže u politiko. Tle je zadosti samo nomalo furbarije. Če lepu posluša in buga tiste, ke so na vrhi, ga pestijo tudi jet naprej. Zatu ke tisti ke so na vrhi nobene reči ne sovražajo taku, koker tiste, ke dajejo vedet, de morbet zastopejo več koker kàpoti. Zatu tašne ledi zmiram odrinejo u kašen kot in rajše pestijo naprej tiste, ke jemajo tašno pamet, de ne morejo delat sitnosti. In taku počasi, počasi zlezejo tudi na vrh. Tabat pej se ni bat, de be kdu kej sumu u njegovo razsodnost. Zatu ke če si kašen — po navadi kašen prsmojen teletualc — upa kej reč, mu preci očitajo, de je pruti oblasti, pruti narodi, pruti demokraciji in sploh sumljiv element. In tašen človek je pole končan. In prou mu je. Zatu ke vse, kar mu očitajo, je tudi res. Zatu ke jest mislem, de je demokracižno, de je na vrhi aden, ke jema približno tašno pamet koker volivci in de ne be blo demokracižno, če be rihitali ta svet kašni posebno brihtni teletualci. Zatu pej rečem še enkrat, de se ne spleča štedirat.

— Jemaš prou stu od stu. Ses štediranjem prkličješ samo nesrečo.

Imena narodov v slovenskih priimkih

Slovenski priimki so, kot znano, zelo stari, med najstarejšimi v Evropi, enako kot mnoge značilnosti slovenske folklorne, ki izvirajo še iz poganskih časov, davno pred krščanstvom. Kdaj so nastali slovenski priimki, seveda še ni točno znano, ker so v Slovenji študije o tem šele v povojih. Vse kaže, da so nekateri priimki, kot na primer Muha, kar je prvotno pomenilo mož, stari skoro dva tisoč let. Vsi priimki niso tako stari, nekateri so nastali verjetno v poznem srednjem veku ali še pozneje, a večina jih je verjetno nastala že sredi prvega tisočletja po Kristusu, če ne še prej. Vsekakor so nastali mnogi priimki — ki pa so obstajali seveda dolgo časa le kot domača, to je hišna imena ali imena kmetij, dokler niso bili zapisani — še pred naselitvijo Slovencev na sedanjih ozemljih.

Preučevanje priimkov je izredno zanimivo in važno, ker se v njih odraža narodna zgodovina, morda celo bolj kot v pisanih virih. Važni pa so tudi za razvoj jezika, za študij njegove zgodovine, ker se priimki niso tako spreminjali kot druge besede in so ostali tudi tisoč let v bistvu enaki, razen kake zamenjave glasov, na primer iz glasu v je nastal m ali pa se spremenil v p, s v š, g v k in podobno, kar pa je lahko dognati. Rezultati teh študij, če bi se jih resno lotili, bi napolnili debele knjige. Tokrat naj spregovorimo na kratko samo o tem, kako se odražajo imena narodov v slovenskih priimkih, po čemer se da sklepati, s katerimi narodi so prišli Slovenci najbolj v stik v teku svoje starejše zgodovine in predzgodovine.

Takih priimkov je pri Slovencih presenetljivo veliko. Nedvomno so nastali ti priimki tako, da so naši predniki imenovali človeka tuje narodnosti, ki se je naselil med njimi bodisi kot begunec, trgovec, priseljenec ali kot vojni ujetnik oziroma suženj, kar po njegovi narodni pri-

padnosti, čeprav seveda ne vedno. Tako je na primer med Slovenci veliko ljudi, ki se pišejo Nemec, posebno na Štajerskem. Malo manj pogost je priimek Frank. Najstarejša oblika priimka Frank pa je Fras, ker se je končnica -nk spremenila že zgodaj v -s. Tudi na ozemlju današnje Holandije in na otokih pred severno-zahodno Nemčijo je nastala iz besede Frank podobna oblika, Fries. Frizi, ki še žive tam — mnogo se jih je namreč že potujčilo — so ostali nek najbolj severne veje Frankov. Zanimivo je, da Slovenci ne poznamo priimka Bavarec ali podobno, to je namreč literarna oblika narodnega imena Bayer, a tudi takih priimkov ni, razen če se skrivajo morda za priimkom Pajk ali Bajc in podobno. V slovenskih priimkih so zapustili sled — kar zadeva nemška plemena — še Švabi, v priimku Švab, in morda Sasi v priimku Saksida ter Turingi v priimku Turina. V priimku Norčič se nedvomno krije kako narodno ali deželno ime, ki se začneja z Norr, kar je pomenilo sever in izvira verjetno iz Skandinavije. Ime Prusov, ki pa se seveda nanaša na nekdanje Pruse, ki so spadali k

baltski in ne k nemški skupini ljudstev, se je ohranilo najbrže v priimku Brus. Pravi Prusi so bili ponemčeni že pred davnim časom, nemška beseda Preussen, to je Prusi pa je umetna, kakor pri nas Ilirija ali Panonija. To ime so dali vladarji severne Nemčije svoji državi v 18. stoletju, sklicujoč se na kraljestvo nekdanjih Prusov, zato da so si lahko nadeli kraljevski naslov.

Tudi Čehi in Poljaki so zapustili močno sled v slovenskih priimkih, namreč v priimkih Čeh in Pólak. Zanimiva je razlika v naglasu priimka Pólak in narodnega imena Poljāk, kot ga pišemo danes, kar razodeva, da je priimek Pólak veliko starejši kot knjižna beseda za narodno ime Poljakov. (dalje)

—o—

OBLETNICA SMRTI STANKA VUKA IN ŽENE

V nedeljo, 10. t.m. bo 30. obletnica nasilne smrti mladega in veliko obetajočega primorskega pisatelja Stanka Vuka in njegove žene Danice roj. Tomažič, ki sta postala 10. marca 1944 žrtvi zadržnega umora v Trstu.

V prihodnji številki bomo prinesli reportažo o tem.

Od Estonije do Baskije: težki boj zatiranih narodov za svobodo

Te dni je prišlo v Estoniji do demonstracij proti sovjetski oblasti. Nekaj desetih mladih demonstrantov v prestolnici Tallin je nosilo napise in vpilo: Dovolj je sovjetske oblasti! Proč Sovjeti iz Estonije! Kot znano, so Sovjeti zasedli Estonijo med drugo svetovno vojno, hkrati z Litvo in Letonsko. Tudi v Litvi je prišlo nedavno do ostrih demonstracij proti ruskim okupatorjem.

Na Iberskem polotoku pa bijejo težki boj

za svobodo Baski. Francov režim je odredil pretekle dni hišni zapor proti škofu Anoverosu v Bilbau, per se je v pastirskem pismu zavzel za večjo svobodo in avtonomijo baskovskega naroda. Dejansko ne uživajo Baski pod Francovim režimom nikakih jezikovnih in drugih pravic. Njihov jezik je priznan le v cerkvi. Obласти hočejo škofa Anoverosa izgnati. Trenutno je v teku posredovanje Vatikana.

V Barceloni pa so dale te dni Francove oblasti na okruten način usmrtiti katalonskega anarhista Puiga Anticha, ker je med begom poropu v banki ubil nekega policista. Policist je, kot znano, simbol diktatur in totalitarnih režimov, zato je razumljivo tako okrutno maščevanje Francove oblasti. Iz enakega vzroka usmrtili tudi nekega Poljaka, ki se je brez potnega lista pritihtapil v Španijo.

—o—

ANGLIJA V POLITIČNI IN GOSPODARSKI KRIZI

Parlamentarne volitve, ki so bile pretekli teden v Angliji, so še zaostrele politično krizo, ker je tehnika moči med konservativci in laburisti zdaj izravnan. Nobena stranka ni sposobna sama sestaviti vlade, ker nima zadostne večine v parlamentu, in je odvisna od kombinacij z liberalci, ki so dobili nad 5 milijonov glasov. Pričakovati je nove volitve. Naravnost presenetljivo je, v kakšnih političnih in gospodarskih krizah se je znašla ta država, ki je bila še do druge svetovne vojne v marsikaterem pogledu vodilna in najmočnejša na svetu. Ne samo politično in vojaško, ampak tudi gospodarsko.

RAZSTAVA DEL LUCASA CRANACHA

Tržaška javnost ima te dni priložnost spoznati dela slavnega nemškega grafika Lucasa Cranacha, Luthrovega prijatelja. Razstava njegovih del je odprta še do 15. marca v Nemškem kulturnem institutu v ulici Coroneo 15. Razstava obsega pokrajine, verske slike, portrete in mitološke scene z ženskimi akti.

Nova vojna med Sirci in Izraelci?

(Nadaljevanje s prve strani)

znak, da se Kissingerjev zadnji poskus ni posrečil. Zdaj poročajo o novem močnem sovjetskem letalskem mostu za prevažanje orožja v Sirijo in arabski gverilci so spet zavzeli svoje postojanke v južnem Libanonu blizu izraelske meje. Mnogi znaki dajo sklepati, da arabski skrajneži ne mislijo na kakšno sožitje z Izraelom, tudi če bi ta pristal na nove koncesije, ampak da ostaja njihov cilj vojaška zmaga nad Izraelom s sovjetsko podporo v orožju in s političnim pritiskom. Dosedanje izraelske koncesije in umik na Sinaju smatrajo samo za priznanje svoje vojaške moči in izraelskega poraza. To jim daje novega poguma in jih napravlja še bolj nepopustljive in predrzne. Niti na misel jim ne pride, da bi pristali na kak kompromis.

Sadat je s svojo — vsaj dozdevno — zmernostjo osamljen v arabskem svetu, če se ne oziramo na pasivnega in nemočnega jordanskega kralja Husseina. Zdi se celo, da je samo srečen slučaj rešil Kissingerja, da ga arabski gverilci niso umorili. Pripravljali so nanj atentat v ozki ulici, ki pelje k neki mošaji v Damasku, katero je mislil obiskati, a se je moral obisku v njej odpovedati zaradi predolgega pogovora s predsednikom Assadom. Tudi to dokazuje,

da ima gverilsko gibanje, ki uživa mogočno podporo v vseh nacionalističnih arabskih krogih — drugih pa skoro ni — ves interes na tem, da položaj na Bližnjem vzhodu zaostre, ne pa sodeluje pri poskusih pomirjenja. Slab znak so tudi nova dejanja letalskega gusarstva s strani arabskih skrajnežev.

Nova vojna med Sirci in Izraelci bi še močno poslabšala že itak slab mednarodni položaj, zaostрила petrolejsko krizo in povzročila novo napetost med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo. Bati se je tudi, da lahko porodi patološki razžarjeni arabski nacionalizem kakega novega Gavrila Prinčipa, ki bi lahko iz omejenosti in fanatizma dal povod za tretjo svetovno vojno. Če že kje, se ta danes lahko sproži prav na Bližnjem vzhodu.

Pri vsem tem je treba tudi pripomniti, da niti med Izraelci ne manjka ljudi, ki jim ni všeč tako pomirjenje z Arabci, ki si ga morajo odkupovati z umiki svoje vojske, kar se jim zdi poniževalno in nevarno za nadaljnje možnosti izraelske obrambe. Zato marsikateri Izraelci tudi srbi prst, da bi pritisnil na petelina. In tako se spet pojavlja dvom, če je Kissinger res dovolj realistično presodil svoje šanse posredovalca na Bližnjem vzhodu. Vsekakor mu je štet v dobro, da je vsaj poskusil.

Program nove uprave v Nabrežini

Z izvolitvijo župana in občinskega odbora se je v petek, 1. t.m., rešila kriza v devinsko-nabrežinski občinski upravi. Za župana je bil potrjen dr. Drago Legiša, občinski odbor pa sestavljajo predstavniki Krščanske demokracije, Slovenske skupnosti in socialdemokratske stranke. Iz odbora je torej izstopil predstavnik socialistov, kar pomeni, da je njegova stranka prešla v opozicijo. Poleg župana zastopa Slovensko skupnost v odboru še Antek Terčon.

Po izvolitvi je župan dr. Legiša prebral politični in upravni program nove večine. Iz njegovih izjav izhaja, da se v političnem pogledu ni v bistvu ničesar spremenilo, kajti večinska koalicija še vedno poudarja veljavnost organske levsredinske politike. Kar zadeva manjšinsko problematiko, je program popolnejši, ker obvezuje občinski odbor, da si prizadeva za globalno zaščito slovenske narodne skupnosti v deželi Furlaniji - Julijski krajini, kar naj se izvede na državni in deželni ravni in na ravni krajevnih ustanov.

Zelo natančno je izdelan upravni program, ki obravnava vprašanje regulacijskega načrta, javnih prevozov in javne razsvetljave, predvideva gradnjo Kulturnega doma v Nabrežini in novega športnega središča v zahodnem delu občine, govori o gorskih skupnostih in kraških rezervatih, o šolskih zgradbah in o šoli s celodnevni poukom ter končno določa stališče do pobude o ustanovitvi mednarodnega šolskega zavoda pri Selslanu.

Od vse te obširne problematike velja omeniti predvsem urbanistični načrt, katerega spremembe bo treba čimprej odobriti, da bo občinska uprava razpolagala z učinkovitim

instrumentom, ki naj programira in disciplinira nadaljnji družbeni in gospodarski razvoj v občini. V tej zvezi je v programu med drugim govora o zelenih področjih in o naravnem razvoju kraških vasi.

Občinska uprava se obvezuje, da bo zgradila v Nabrežini Kulturni dom. Ta bo stal na nabrežinskem trgu, in sicer na prostoru, kjer je zdaj staro poslopje bivšega otroškega vrtca in bivšega župnišča. Pobuda je izrednega pomena, saj je znano, da v celotni občini ni primerne dvorane za gledališke ali filmske predstave. Za uresničenje pobude bo uprava zaprosila za deželno podporo in poiskala tudi druge vire financiranja.

Pomembna postavka v programu je tudi zgradnja novega športnega središča v zahodnem delu občine, kar pomeni, da je pobuda na tem področju prešla v občinske roke, tako, da postajajo zasebne iniciative drugotnega pomena. Omeniti je treba dalje vprašanje gorskih skupnosti in kraških rezervatov. Na svoji prvi seji je občinski odbor že sklenil zaprositi pristojno komisijo v Rimu za vključitev na seznam gorskih občin celotnega občinskega ozemlja severno od železniške proge Trst - Benetke. V zvezi s kraškimi rezervati pa si bo uprava prizadevala za primeren predstavništvo občine in prizadetih kmetov v ustanovi, ki bo upravljala rezervate. Ta ustanova pa naj se bavi le z znanstvenimi problemi in naj ne ovira kmetovavcev pri njihovem delu.

PREDAVANJE O NOVI LEVICI V NEMČIJI

Fakulteta za politične vede in Nemški kulturni institut v Trstu bosta priredila v petek, 15. t.m. ob 19. uri v prostorih instituta v ulici Coroneo 15 predavanje o temi »Marxova sugestija na novo levico v Nemški zvezni republiki. Predaval bo prof. Kurt Sontheimer z Münchenske univerze. S'edila bo debata.

Prof. Sontheimer je znan po več svojih knjigah. Leta 1961 je objavil knjigo »Thomas Mann in Nemci«, naslednje leto »Protidemokratska miselnost v Weimarski republiki«, v zadnjih letih pa je objavil več knjig politične vsebine. npr. »Politika, družba in gospodarstvo NDR« in »Politični sistem Velike Britanije«.

PESEM MLADIH

Revija mladinskih zborov in ansamblov bo v nedeljo, 10. marca, ob 16.30 v Kulturnem domu v Trstu. Prireja jo Zveza cerkvenih pevskih zborov.

Nenadna smrt prof. Lilijane Štoka

Kot strela z jasnega nas je zadela in pretresla vest, da je na šolskih počitnicah s svojimi dijaki na snegu v gorah nenadno umrla, zadeta od kapi, profesorica Lilijana Štoka.

Prvič po štirih letih, odkar skupine tržaških slovenskih srednješolcev preživljajo smučarske počitnice skupaj s svojimi profesorji v gorah, je prišla zdaj tako bridka novica, ki se po svoji tragičnosti tako zelo in trpko razlikuje od prejšnjih vedrih poročil z raznih zimovanj v gorah.

Prof. Štoka Lilijana, ki je spremila na zimovanje v Lavarone učence srednje šole »Fran Levstik« s Proseka in Sv. Križa, med katerimi sta bili tudi njeni hčerki La-

PRIMORSKA POJE 1974

TRST — Kulturni dom, sobota, 16. marca ob 20. uri.

VIPAVA — nedelja, 17. marca ob 16. uri

GORICA — Gledališče Verdi, četrtek, 21. marca ob 20. uri.

DOBROVO (Goriška Brda): nedelja, 24. marca ob 16. uri.

ILIRSKA BISTRICA — sobota, 30. marca, ob 20. uri.

DIVAČA — nedelja, 31. marca ob 16. uri.

KOBARID — sobota, 6. aprila ob 20. uri.

prireditelja:

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA in ZDRUŽENJE PEVSKIH ZBOROV PRIMORSKE

—o—

V ponedeljek, 11. marca bo sestanek v Donizettijevi ulici 3. Na programu je

SREČANJE Z IRENO ŽERJALOVO

Ob priliki njene najnovejše knjige, se bomo pogovorili z njo, o njenem delu, kako gleda na sodobno slovensko literaturo, o deležu mladih v njej in o bodočnosti slovenske pisane besede. Začetek večera ob 20.15.

Vljudno vabljeni!

ROBERT HLAVATY RAZSTAVLJA V OBČINSKI GALERIJI

Po nedavni razstavi v kinu na Opčinah je razstavil zdaj Robert Hlavaty svoje lepe akvarele, prave majhne umetniške dragotine, v Občinski galeriji v Trstu, v pritličju mestne hiše na Trgu Unità. Razstava je bila odprta 4.t.m. in bo ostala odprta do 12. t.m. Zdaj imajo tudi vsi tisti, ki so zamudili ogled razstave na Opčinah, priložnost, da se seznani z novjšim Hlavatyjevim ustvarjanjem v akvarelni tehniki, ki poseben »leži« njegovemu temperamentu in v kateri je mojster.

Razstava je odprta od 10. do 13. in od 16. do 19. ure, v nedeljo od 10. do 13. ure.

IZ ŽIVLJENJA SLOVENSKEGA KULTURNEGA KLUBA

V soboto, 9. marca bo v prostorih Slovenskega Kulturnega kluba predaval profesor Karel Bajc o temi:

MATEMATIKA, PUSTA ALI ZANIMIVA?

Prisrčno vabljeni!

Začetek ob 19.15.

NAŠE GLOBOKO SOŽALJE

Družini nenadno umrle prof. Lilijane Štoka, roj. Pagliaga, izražamo vse naše sočutje in globoko sožalje.

Uredništvo N. 1.

»Zgodovinski kompromis«

(nadaljevanje s 1. strani)

oblastnimi organi. Prav zato prihaja tudi do odkrivanja škandalov. Če pa bi vladala diktatura, bi se znašli v razmerah kakor v veliki večini totalitarnih držav, predsedniki vlad bi postali mitični liki, o katerih nihče ne bi smel črhiti besedice kritike, če bi se ne hotel znajti v ječi in pred sodiščem, škandalov bi ne bilo, ker bi nihče ne smel o njih pisati in tudi ne bi imel poguma, da bi jih razkrival, in gospodarstvo ne bi bilo nič boljše, ker se na komando centralnih komitejev partije ali generalov stvari ne dajo spremeniti. Ali žive morda danes ljudje v Sovjetski zvezi ali v Španiji boljše kakor v demokracijah? Ne, le kritike si ne morejo privoščiti na račun svojih oblastnikov kakor ljudje v demokracijah, če nočejo tvegati sankcij režima. Toda vsakdo ni Nobelov nagrajenec Solženicin in tako jih velikanška večina konča ne v kaki vili v Švici, ampak za rešetkami.

Zato pa v Italiji ni resne alternative za demokratično vlado leve sredine.

Zgornja izvajanja so, kot smo že poudarili, rezultat logičnega sklepanja, s čimer seveda ni rečeno, da KPI ne igra pomembne vloge v političnem življenju, saj med drugim nudi nekakšno jamstvo, da država ne zaide v desničarsko diktaturo.

»VODOPIVCI« V GORICI

V nedeljo popoldne je nastopil v Attemsovi palači na Kornu v Gorici Primorski akademski zbor »Vinko Vodopivec« iz Ljubljane pod vodstvom Braneta Demšarja.

Koncert je bil pripravljen kot jubilejni nastop ob dvajsetletnici tega edinstvenega zbora. V prvem delu sporeda so pevci mojstrsko podali klasične skladbe J. P. Gallusa, ki so v razkošni renesančni dvorani s slikarskimi mojstrovini na stenah dosegle svoj višek. Prav tako tudi Tomčev - Trubarjev Oča naš in Srebotnjakovi Bori, ki so marsikomu izvabili solze v oči.

V prvi polovici sporeda so bili zastopani še domači skladatelji Srebotnjak, Vrabec, Prelovec in Kozina.

V drugem delu koncerta so prišle na vrsto lažje in veselejše skladbe primorskih skladateljev, ki so izzvale v do kraja natrpani dvorani vale navdušenja. Med temi še poseb-

Št. Maver

NESREČA

Na pepelnico sredo, 27. februarja sta se vračala domov z dela dva naša mlada sosed Gvido in Klavdij, ki sta zaposlena pri nekem podjetju v Furlaniji.

Vozila sta se v avtu, kar jima je počila ena guma na kolesu. Vozač ni mogel obvladati krmila in avto je treščil s prvim delom naravnost v obcestni električni drog. K sreči je bilo blizu kraja, kjer se je zgodila ta nesreča, nekaj ljudi, ki so brž priskočili na pomoč. Bil je že zadnji hip, ker se je tudi motor že vnel. Brž je prižvižgal tudi rešilni voz, ki je oba ponesrečenca odpeljal v goriško bolnišnico.

Hudo se je poškodoval mlajši od obeh, Klavdij, ki je tudi nekaj časa v bolnišnici ostal v nezvesti.

Oba fanta sta dobra delavca in pripravna za kmečka kakor tudi za mehanska dela.

Vsi vaščani želimo obema, da bi kmalu ozdravela in se vrnila na delo.

KOLIKO JE »JUGOSLOVANSKIH« NARODOV?

Kaže, da število narodov, ki sestavljajo jugoslovansko državo, vedno bolj narašča. Medtem ko so v predvojni Jugoslaviji poznali samo Srbe, Hrvate in Slovence, se je v povojni Jugoslaviji pridružil tem tudi makedonski narod, ki prej ni bil priznan (Bolgari ga še zdaj ne priznavajo in vidijo v Makedoncih samo del bolgarskega naroda). Potem so se pridružili omenjenim štirim še Črnogorci kot peti jugoslovanski narod in zadnji čas stopajo na oder »Muslimani« v Bosni kot šesti narod. Nekateri jugoslovanski listi so te dni objavili oster kritičen članek na račun »muslimanskega« nacionalizma. Vprašanje je, če ne gre pri Muslimanih za zamenjavanje vere in narodnosti.

NOVA ŠTEVILKA »MEDDOBJA«

V Trst je prispela nova, 3. številka revije »Meddobje«, ki jo izdaja Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu. Številka je zanimiva in na visoki ravni. O njej bomo še poročali.

VITKO MUSEK: »ČAS LAIKOV«

Pri založbi »Naše tromostovje« v Ljubljani je izšla knjižica »Čas laikov«, ki jo je napisal Vitko Musek. V njej obravnava vlogo in odgovornost laikov v današnji Cerkvi. Za zdaj na knjižico le opozarjamo zaradi njene aktualnosti.

no Simonitijeva suita »Moje sarce« in »Na Vipavskem.« Pri tej sta dva Brica, Simoniti z melodijo in Zorzut s humorja polno besedo prikazala vipavski svet. S svojiskim načinom glasbenega in besednega oblikovanja sta se docela približala glasbenemu razpoloženju in dožemanju vseh poslušavcev.

Na koncu vsega sporeda je zbor dodal še Vodopivčeve Žabe, da ni bilo ploskanja kraja. Dirigenta Demšarja in postavne pevce so ljudje pri izhodu kar oblegali in jih prosili, naj pridejo še v Gorico. To je tudi obljubil prof. Tomaž Pavšič, ki je z neverjetno spretnostjo in veselo besedo povezoval posamezne točke umetniškega in veselega koncerta, kakršnega Goričani že zlepa niso slišali.

—o—

KULTURNI VEČER

Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici bo priredila v nedeljo, 10. marca, ob 16. uri v Katoliškem domu

KOROŠKO - PRIMORSKI VEČER

Nastopila bosta Zbor graških študentov iz Koroške in zbor »Lojze Bratuž« iz Gorice.

Vsi prijatelji koroških Slovencev so pri srčno vabljeni.

Vstopnina 500 in 300 lir.

Standrež

NAŠA »NONA«

Pred kratkim je obhajala svoj 96-letni rojstni dan naša vaščanka Ivana Nanut, ki ji lahko rečemo, da je nona pod našim farnim zvonom. Še vedno je prisebna in ve povedati marsikatero zanimivost iz svojega dolgega življenja. Saj je več kot pol stoletja služila v Egiptu že izza mladih let kot služkinja pri bogatih družinah.

Celo zadnjemu italijanskemu kralju je snažila obleke, ko je v izgnanstvu živel pri isti družini, kjer je Ivana služila kot sobarica. Šele pred dvajsetimi leti se je vrnila domov, kjer zdaj v še dovolj trdnem zdravju živi. Vsa soseka ji želi, da bi srečno učakala še svoj stoti jubilej, potem pa še kaj let naprej!

Standrežci že več časa čakamo, kdaj se bo odprla pri nas lekarna, ki so jo obljubljali že za jesen lanskega leta. Občinska uprava je že določila in opremila prostore v ulici sv. Mihaela št. 108. Kljub vsem obljubam in pripravam je pa še nismo pričakali. Ne vemo, kaj pa zdaj manjka. Morda lekar-narji? Teh bomo imeli dovolj, in celo domačih, ker so tudi iz naše vasi nekateri fantje in dekleta, ki bodo kmalu končali farmacevtske študije na Tržaški univerzi. Upamo, da bo občina najprej te zaposlila v domači lekarni.

KULTURNI STIKI

V nedeljo so v Ljubljani zaprli razstavo beneških slikarskih mojstrov iz 17. stoletja. Razstava je bila mesec dni odprta v Narodni galeriji v Ljubljani. Obiskalo jo je rekordno število 25 tisoč ljudi.

K zaključku razstave je prišel tudi prof. Cadetto, župan iz Vidma v spremstvu muzejskega ravnatelja Rizzija. Oba sta bila gosta ljubljanskega župana. Pod vodstvom prof. Cevca sta si ogledala ljubljanske zanimivosti in spomenike.

Zvečer pa je imel ravnatelj Rizzi v Narodni galeriji predavanje o beneških mojstrih in njihovih razstavljenih delih.

S TRŽAŠKEGA

Prejeli smo:

SO OBLASTI GLUHE? — BOJ PROTI ONESNAŽENJU OZRAČJA V KRMENKI

Sporočamo vam, da smo med prebivalci Adamiča, Krmenke, Lakotiča, Frankovca, Mačkovelj in Doline zbrali preko 550 podpisov za odpravo neznosnega smrada, ki se še vedno širi iz predelovalnice živalskih kosti, ki se nahaja v naši neposredni bližini in ji domačini pravimo »polveriera«.

Vloga na oblasti se glasi:

Podpisani prebivalci, stalno bivaajoči v občini Dolina, prosijo, da se čimprej sprejmejo ukrepi v zvezi z de'ovanjem industrijskega obrata I.T.L.O.C., last bratov Bettelli, v katerem predelujejo živalske kosti v razne druge izdelke. Pri tem ta tovarna povzroča odvraten smrad preko mere, ki se da prenašati. Zato zahtevajo, naj se s primernimi ukrepi doseže odprava omenjenega smrada.

Ob koncu podpisani prebivalci izražajo upanje, da bodo merodajne oblasti hitro ukrepale v zadevi.

To je že druga vloga prizadetih prebivalcev na oblasti v zadnjih dveh letih.

To prošnjo smo poslali županu dolinske občine, deželnemu odborniku za zdravstvo ter pokrajinskemu zdravniku v Trstu. Doslej nismo od nikogar prejeli nobenega odgovora, čeprav je preteklo več kot mesec dni.

Zaradi tega se obračamo na časopise, da poročate o tej naši zadevi in nam v tem boju proti onesnaženju ozračja, katero moramo vsak dan vdihavati, s svojim vplivom pomagajte. Hvala za razumevanje.

Krmenka, 26. februarja 1974.

V imenu vsih 557 podpisnikov
Josip Mahnič - Krmenka 250

—o—

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom

EDUARDO DE FILIPPO

BOŽIČ PRI CUPIELLOVIH

Prevod: Lelja Rehar

Scena: Demetrij Cej

Kostumi: Anja Dolničeva

Glasbena oprema: Ivo Merše

Režija: JOŽE BABIČ

V petek, 8. t.m., ob 17. uri - Abonma Red K

v soboto, 9. t.m., ob 20. uri - Izven abonmaja

Pretekli petek so v Stalnem slovenskem gledališču v Trstu krstili prvič v slovenščini komedijo znanega italijanskega dramatika in igralca Eduarda De Filippa »Božič pri Cupiellovih«. To je že tretja premiera rednega abonmajskega načrta našega poklicnega gledališča, hkrati pa peta po vrsti, če upoštevamo predstavo Ljudskega odra in otroško predstavo.

De Filippovo komedijo, ki nedvomno predstavlja pomemben umetniški uspeh, je zasnoval Demetrij Cej, kostume je izrisala Anja Dolničeva, prevod pa je oskrbela Lelja Reharjeva.

Predstava je pri premierski publiki doživela naravnost prodoren uspeh, zaradi česar je pričakovati, da se bo tak uspeh ponovil še na vseh naslednjih ponovitvah, ki se bodo vrstile ves marec in še dlje.

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom

P E P E L K A

V torek, 18. t.m. ob 15.30.

Predavanje o gotski umetnosti

V sredo, 27. februarja, je v mali dvorani Katoliškega doma v Gorici v okviru večerov, ki jih prireja društvo SKAD, predaval o gotiki na Slovenskem dr. Emilijan Cevc. To je bilo drugo predavanje iz ciklusa, posvečenega slovenski umetnosti. Na prvem je predaval dr. Marijan Zadnikar iz Ljubljane o romanski umetnosti.

Dr. Cevc, znanstveni sodelavec Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, je gotovo eden najboljših poznavalcev gotskega obdobja med slovenskimi znanstveniki. V svojem delu se še posebej posveča proučevanju srednjeveškega kiparstva, kar je predmet njegove doktorske disertacije in je s tega področja napisal tudi več knjig in razprav. Na predavanju v Gorici je najprej časovno opredelil gotsko umetnost na Slovenskem, ki je pri nas trajala od srede 13. do začetka 16. stoletja. Metodološko pa je izhajal iz kulturno-geografskega principa, ki razlaga razvoj umetnosti kot sad vplivanja različnih kulturnih tokov in stilnih pobud, v našem prostoru konkretno severnih, prihajajočih v glavnem iz germanskega prostora, in južnih sredozemskih.

Poudaril je, da umetnost na Slovenskem te pobude ni samo pasivno sprejemala, temveč jih je ustrezno lastnemu občutju predelovala in v nekaterih primerih ustvarila tudi v evropskem merilu izvirne rešitve.

Predavatelj je v svojih izvajanjih obravnaval arhitekturo, kiparstvo in slikarstvo. V arhitekturi je nakazal razvoj, ki gre n.p.r. od cisterijanske cerkve v Kostanjevici na Dolenjskem, za katero je značilen prehodni romansko - gotski stil, preko najkvalitetnejše gotске stavbe na Slovenskem — Ptujске gore, do župnih cerkva v Kranju, Škofji Loki in Radovljici. S pomočjo diapozitivov je pokazal, kako se je pri cerkveni arhitekturi spreminjal poseben prostor, ki je iz nekdanje romanske potlačenosti, temačnosti in stroge organizacije postajal vedno širši, svetlejši in lahkotnejši. Posebej se je ustavil pri slovenski podružnici in njeni razširjenosti zlasti na osamljenih vzpetinah, kar je morda posledica še predkrščanske kulturne tradicije.

V kiparstvu je na prehodu iz romantike v gotiko, to je v sredi 13. stoletja, opaziti težnjo po večjem realizmu in prikazu čustvenega od-

nosa med posameznimi figurami, kot nam dokazuje n.p.r. Marija z Jezusom iz Solčave. V 14. stoletju je pod vplivom tragičnih dogodkov tedanjega časa (n.p.r. kuga) človek postal poduhovljen in mističen, kar se odraža tudi v likovni umetnosti. Tako duhovno razpoloženje nam zelo verno prikazuje Križani iz Pirana, ki je v nasprotju s prejšnjimi časi, ko so ga uporabljali vladarsko negibnega in s krono na glavi, postal bolj človeški. Njegove muke so ekspresivno prikazane v vseh najmanjših podrobnostih, z namenom, vzbuditi sočutje pri gledalcu. Dr. Cevc je naslednji večji poudarek dal delavnic, ki je ob koncu 14. in na začetku 15. stoletja delovala na Štajerskem. Ta dežela je takrat med slovenskimi deželami bila vodilna v kiparstvu. V sredi 15. stoletja pa je vodstvo prevzela Kranjska. V tem času se je pojavilo tudi prvo znano ime med srednjeveškimi kiparji na Slovenskem. To je bil Janez Lipec iz Ljubljane, ki je leta 1484 izklesal gola Adama in Evo za ljubljanski rotovž. Predavatelj je ob koncu obravnave kiparstva obrazložil še gotski kriolni oltar.

V slikarstvu je prikazal razliko med zgodnjim gotskim obdobjem, ki se je izražalo predvsem z risbo, in med poznejšim, ko je tudi naš prostor zajel vpliv Giottove reforme. Izhodišče

za prenos teh pridobitev (večja plastičnost figur, težnja po upodobitvi prostora in človekovega čustva) je bil bližnji Videm, kjer je v sredi 14. stoletja deloval Vitale da Bologna, dober poznavalec Giottovega slikarstva. V tem mestu so se učili mnogi furlanski in verjetno tudi slikarji, rojeni v slovenskih krajih, ki so v drugi polovici 14. in v začetku 15. stoletja razširili napredne pridobitve italijanskega slikarstva tudi v slovenski prostor. Italijanski dosežki pa so po ovinku, preko Srednje Evrope, dosegli tudi Prekmurje, kjer je deloval Janez Aquila iz Radgone. Predalec bi nas zavedlo, če bi začeli podrobneje naštevati vse spomenike srednjeveškega slikarstva, ki jih je omenil dr. Cevc. Opozorili bi le še na gorenjsko-goriško skupino, značilno za sredo in tretjo četrtino 15. stoletja, v istem času je deloval v okolici Ljubljane še en znan srednjeveški umetnik, Janez Ljubljanski. Leta 1490 je Janez iz Kastva poslikal cerkev v Hrastovljah, leta 1504 pa so nastale freske pri sv. Primožu nad Kamnikom. Te nam dokazujejo, da so se pridobitve renesanse, zlasti še njene severne različice, že krepko usidrale na Slovenskem. Figure so postavljene v široko, pregledno in predvsem resnično okoliš, množijo se mikavne realistične podrobnosti.

Poslušalci so izčrpno predavanje dr. Emilijana Cevca nagradili z toplim aplavzom.

M. V.

Ali slovenski jezik peša?

Naslov »Ali slovenski jezik peša?« se zdi morda komu preveč pesimističen, vendar pa se nujno vsiljuje človeku, ko posluša v raznih slovenskih radiotelevizijskih intervjujih neznosno jecanje in druge jezikovne zadrege ljudi, ki bi po svoji izobrazbi morali znati ne le dobro govoriti slovensko, ampak tudi pravilno knjižno slovenščino. Dogaja se, da napravi ugledni časnikar in celo predsednik neke časnikarske podzveze v javnem govoru tako napako kot npr. »Podjetja so dale...«. Mnogi sploh več ne upoštevajo, da ima slovenščina tudi dvojino, ne znajo slovnice, manjka jim besedni zaklad ter ne razločujejo narečja od knjižnega jezika. Vsak hip zapadajo iz knjižnega jezika v narečje ali obratno. Nič boljši pa ni niti jezik, ki ga najdemo v mnogih publikacijah, bodisi knjigah ali časnikih. Popolnoma izjemno se še dogodi, da dobimo v roke tekst, kjer ne mrgoli italijanskih ali srbsko-hrvaških ali drugih tujk in kjer so vse vejice postavljene tja, kamor spadajo, oziroma jih ni ne premalo ne preveč.

To je posledica prehudega zanemarjanja pouka slovenščine v šolah, predvsem pa skoraj neverjetno naglega kvarjenja in pačenja govorne slovenščine. Najslabšo slovenščino pa govori ravno Ljubljanci, že vso preprečeno s srbohrvaškimi in drugimi izrazi. Tako npr. skoro ni več slišati slovenske besede gneča ali snaga, ampak samo še srbohrvaški gužva in čistoča. To je samo majhen zklad. Takih sposojenih besed je namreč na desetine in desetine, da ne rečemo na stotine in vedno bolj silijo tudi v knjižno slovenščino, saj ljudje nimajo več toliko jezikovne izobrazbe, da bi lahko pisali pravilno slovenščino in izločili tujke ter bastardne besede. Med drugim lahko slišimo zadnja leta tudi oblike »še kako«, kar je dobeseden prevod srbohrvaške oblike »još kako« ali besedico »nekje« namesto nekam, nekako ali baje. Ta nekje, prevod srbohrvaške besedice negde v isti rabi, je izpodrinil celo vrsto slovenskih besed in pojmov. Značilno je, da tako spačeno govore in pi-

šejo predvsem takomenovani izobraženci in meščani, v čemer se kaže stari pojav, da se na Slovenskem jezikovno potujčujejo v prvi vrsti in najprej mesta, ne pa vasi, in vendar bi morala biti ravno mesta žarišča slovenske kulture, tudi jezikovne.

Ta pojav je zanimiv tudi s sociološkega in zgodovinskega stališča, ker nam pomaga razumeti, kako to, da so bila v stari Avstriji mesta sredi čisto slovenskega ozemlja nemška. Zgodovinarji so menili, da je to posledica priseljevanja tujega uradništva, trgovcev in drugega meščanstva, čeprav so primki kazali drugače. Današnje jezikovno potujčevanje pa dokazuje, da je šlo tudi takrat po vsej verjetnosti bolj za takomenovano jezikovno »afnanje«, to je, abotno posnemanje tuje govorice, kar se je zdelo, kot se zdi še danes, bolj »nobel«, kot so temu dejali, modno in znak razlike med meščanstvom in kmečkim stanom, ki je govoril dalje svojo preprosto, nepopačeno, čisto slovenščino. Sicer pa se ta pojav ni kazal samo na Slovenskem, ampak tudi v mnogih drugih deželah, kjer si je meščanstvo in malomeščanstvo hotelo dajati videz večje odličnosti in poudarjati svojo razliko od preprostega ljudstva s tem, da je čimbolj posnemalo govorico, nošo in obnašanje tistih krogov, ki so imeli v rokah oblast, pa čeprav so bili tujci in čeprav so bili ti centri oblasti zunaj domače dežele, v središču tujega naroda. Tako se zdi tudi danes marsikomu pri nas na Tržaškem (pa tudi na Koroškem) bolj imenitno, da vpleta v svoj jezik tuje besede, stavke ali razne jezikovne posebnosti, da pokaže svojo razredno povezanost s tujimi oblastniki. Taki pojavi, ko jezik kot psihološko in idejno ogledalo zrcali socialne in politične ter ideološke razmere kakšnega naroda, so že kmalu po drugi svetovni vojni vzbudili pozornost znanstvenikov, jezikoslovcev, sociologov in drugih, ko so preučevali knjižni, časnikarski in govorni jezik Hitlerjevega časa v Nemčiji.

fj

NOVA ŠTEVILKA ZALIVA

Pravkar je izšla dvojna številka revije ZALIV s pestro in aktualno vsebino. Drugič bomo obširneje poročali o tej zanimivi številki, naj danes omenimo samo bolj vidne naslove iz vsebine. Milko Matičetov: O Rožicah in Zverincah; Messner: Govor v Dragi; Ribič: Duma za zdomca; Vrabec: Poitalijančeni priimki; Boris Pahor: Tomajski intermezzo; N.S. Manzoni: Inni sacri itd.

NOVE ŠTEVILKE REVIJ

Pred kratkim je izšla druga letošnja številka »Mladike«, ki prinaša na uvodnem mestu besedilo govora Ivana Mraka o Prešernu — nekaj grenkih besed o tem, kako Slovenci izkoriščamo tega svojega velikega pesnika v svoje malenkostne namene.

Izšla je tudi 6. številka »Pastirčka«, ki prinaša celo vrsto dobrih in zanimivih ter aktualnih člankov. »Pastirček« je zadnji čas odločno dvignil svojo kvaliteto in je trenutno nedvomno najboljši slovenski mladinski mesečnik.

Iz tiskarne je prišla ppred kratkim tudi 4. številka »Literarnih vaj«, o kateri bomo še spregovorili.

ŠPORT

Zakaj neuspehi slovenskih športnikov

Zamejski Slovenci se veselimo vsakega uspeha svojih rojakov iz matične domovine v svetu, ker to utrjuje tudi samozavest nas samih in veča ugled našega naroda pri drugih. Zato nam ni vseeno, da je zadnje čase slovenski šport tako nazadoval. To je najbolj vidno v zimskih športih, kjer smo Slovenci od nekdaj vendarle nekaj pomenili. Zadnja leta pa smo padli na tako nizko raven, da nas prehitevajo že narodi, ki so bili pred nekaj leti še popolni novinci v zimskih športih in ki zaradi svojih podnebnih razmer niti nimajo mnogo pogojev zanje. Tako so npr. letos v smučarskih skokih Slovence presegli na svetovnem prvenstvu v Fallunu celo Bolgari, kjer nima skakalni šport skoro nobene tradicije. Prav tako pa tudi Francozi in vsak čas nas bodo pustili zadaj Italijani. V drugih zimskih športih jim itak Slovenci ne sežemo niti do kolen, čeprav veljajo Italijani za »južnjaški« narod. V alpskem smučanju so nas pustili daleč zadaj celo Španci in — Lichtenstein. Celó Avstralci se uvrščajo menda že bolje na nekaterih mednarodnih tekmovanjih.

Tudi slovenska košarka je vedno slabša, Olimpija skoro redno izgublja — da o nogometu niti ne govorimo. V telovadbi smo si Slovenci napravili že ves ugled in smo praktično samo še gledalci na mednarodnih prvenstvih, čeprav še ni toliko let tega, da so slovenski tekmovalci prinašali domov zlate in srebrne medalje. V plavanju Slovenci niti v Jugoslaviji skoraj nič več ne pomenijo, a starejši se še spominjajo nekdanjih plavalških bojev z dalmatinskimi ekipami, v katerih ljubljanski klubi navadno niso potegnili krajšega konca. Ljubljana je imela tedaj tudi dva nogometna kluba v prvi ligi in moštvi nista bili sestavljeni iz Bosancev in Srbov.

Ne vemo, kaj je vzrok današnji depresiji v slovenskem športu. Pri športnikih samih ne more biti glavni vzrok, kajti človeški material je bil v slovenskem športu vedno odličen in mladi navadno veliko obetajo, potem pa zaostanejo za tujimi sovrasniki. Torej bo treba iskati vzrok pri tistih, ki vodijo slovenski šport, v pomanjkljivi organizaciji, v ne-sposobnosti, brezbržnosti ali zaostalosti za modernimi športnimi vzgojnimi metodami in tehnikami, čemur je spet vzrok nemarnost ali nesposobnost. Nekateri trdijo, da je vzrok pomanjkanje denarja, toda danes ima šport tako vlogo v svetu, da bi to ne smel biti vzrok neuspehov. Slovenci bi nedvomno prostovoljno več prispevali v ta namen. Če bi jih kdo spomnil in navdušil za to.

In še ena stvar boli nas zamejske Slovence: ko beremo v domačem in tujem tisku o nešportnem obnašanju ljubljanskega in drugega slovenskega občinstva. Ali je res treba, da se Slovenci obnašajo na športnih igriščih kot Balkanci ali Kalabreži in Novoličanci? Tudi na igriščih bi se morala kazati splošna kulturna raven kakega naroda. Gnusno je,

da mečejo Slovenci na igrišče petarde, steklenice in črepinje, ali žalijo tuje ekipe in rjovejo kot nori samo v podporo lastnim ekipam, ne znajo pa dati športnega priznanja tujim gostujočim moštvom. Tu bi bilo odločno treba napraviti red, če že ni mogoča športna vzgoja.

Vse priznanje pa izrekamo kot zamejski Slovenci mladi slovenski teniški igralci Mirjani Jaušovec, ki ima kljub svojim mladim letom in študiju tako živo športno zavest in trdno moralo ter častno zastopa slovenski šport tudi v Združenih državah in drugod, med resnično kvalitetnimi športniki.

Ljubitelj športa

—o—

ZANIMIVO PREDAVANJE V DEVINU

Kulturni krožek Devin-Štivan prireja v nedeljo, 10. marca, v društvenih prostorih v Devinu zanimivo predavanje s prikazovanjem barvnih diapozitivov o potovanju v Srilanko (Ceylon) in v jugovzhodno Azijo. Predavala bo gđ. Mariza Kralj iz Sesljana. Začetek ob 16. uri. Vstop prost.

PREDAVANJA V MARIJINEM DOMU

V okviru verskih predavanj v Marijinem domu v ulici Risorta št. 3 bo predaval v petek 15. t.m. dr. Stefan Steiner, profesor moralke na bogoslovni fakulteti v Ljubljani, o »novi« in »stari« morali. Začetek ob 8. uri zvečer. Vabljeni.

OBŠNI ZBOR KMEČKE ZVEZE

Kmečka zveza bo imela v soboto, 9. t.m. občni zbor v Kulturnem domu v Trstu, ulica Petronio 4. Začel se bo ob 16. uri. Na sporedu bodo poročila in volitve.

Sodobno kmetijstvo

Z višjim življenjskim standardom se vsepovsod večja povpraševanje po okrasnih rastlinah vseh vrst. Ljudje, ki nimajo več hudih skrbi s hrano, oblačenjem in stanovanjem so pripravljene dati nemalo denarja za oplešanje svojega doma, za razvedrilo, za darila itd.

Promet z okrasnimi rastlinami zadnja leta skokovito narašča. V glavnem gre vse v prodajo, kar pridelajo. Prav zato postaja cvetličarstvo in gojenje okrasnih rastlin ena izmed najpomembnejših kmetijskih panog. Toda tudi na tem področju ni vse dano samo po sebi, takorekoč brez truda in prizadevnosti. Organiziranost je slej ko prej ključ za uspešno gospodarjenje. Nizozemci in Zahodni Nemci so v tej smeri naredili največ. Na razpolago imajo strokovne šole vključno visoke šole za vrtnarstvo, cvetličarstvo in vrtno arhitekturo. Na voljo imajo obilo specializirane literature. Zlasti pa označuje severne evropske države visoka stopnja združništva, ki zajema tudi delitev dela in torej načrtovanje proizvodnje ter skupno prodajo pridelka. Zelo pomembno postaja vpra-

UGODNA POSOJILA IN PRISPEVKI ZA KMETOVALCE

Zveza neposrednih obdelovalcev sporoča, da imajo vsi kmetovalci, ki so utrpeli škodo na poljskih pridelkih zaradi suše, ki je lani prizadela področja naše dežele, še ves mesec marec časa, da vložijo pri kmečkem sindikatu v ulici Roma 20 prošnjo za posojilo in prispevek.

Deželni zakon št. 56/1973 predvideva zelo ugodna posojila in prispevke za kmetovalce, ki so med 1. julijem in 15. septembrom, v dneh najhujše suše, utrpeli več kot 20 odstotno škodo.

Svoj čas je Zveza po vseh vaseh ocenila povprečno škodo, ki je prizadela kmetovalce, posebno živinorejce in vinogradnike, in posredovala podatke inšpektoratu za kmetijstvo. Že takrat je bilo jasno, da škoda presega v veliki meri, mejo 20 odst., ki jo danes določa deželni zakon. Zato Zveza priporoča, da se zainteresirani kmetovalci čimprej zglasijo v ulici Roma 20, kjer morejo vložiti prošnjo in prejeti potrebne informacije.

Deželni zakon predvideva na priznani škodi 20-odst. prispevek na roko in 80-odst. posojilo po nizki, 1-odst. obrestni meri za dobo 5 let. Prispevek in posojilo lahko kmetovalci namenijo za nakup semen, gnojil.

Bolj pot razumljivo je, da se ta vrsta posojila-prispevka v tem trenutku izplača in je zato odveč še priporočati kmetovalcem, da se zakona poslužijo. Posebno velja to za živinorejce, ki si bodo lahko nekoliko opomogli od težkih izgub, ki jih imajo pri nakupu krme za živino.

Hkrati sporočamo, da je naša Zveza, ki se zaveda, da je današnja cena mleka prenizka — celo smešna glede na stalno naraščanje cen goriva, kemičnih gnojil itd. po dolgi in večkrat ostrih pogajanjih na deželi, pokrajini, trgovinski zbornici in pri prefektu dosegla povišek cene mleka pri živinorejcih na 140 lir liter in IVA.

Vedno večje povpraševanje po okrasnih rastlinah

Šanje delitve dela oz. načrtovanja proizvodnje na enote specializirane na določene pridelke (npr. na Asparagus, na Anthurium itd.) Nekateri obrati mislijo že danes na možnost večje konkurence v prihodnosti, zaradi vedno močnejše proizvodnje okrasnih rastlin v Afriki, kjer veljajo (posebno za Asparagus plumosus) imenitne klimatske razmere in pa poceni delovna sila.

Pomemben zakon proti begu kmetovalcev v dolini Aosta

Dežela doline Aosta je pred kratkim izglasovala zakon za zaščito kmečke gorske krajine, ki temelji na podporah za rejo goveje živine (30.000 lir na glavo in 1.000.000 lir največ za kmet. obrat. Podpore dajejo tudi živinorejcem, ki gonijo živino na planine (5.000 lir na glavo in 600.000 lir največ na kmetijski obrat). Za obdelovanje vinogradniške površine je predvidena nagrada 2.000 lir na ar, največ 40.000 na kmetijski obrat. 1.500 lir dobijo kmetovalci za ar obdelane njivske površine, ali za ar sadovnjakā, 300 lir na ar pa dobijo tisti, ki negujejo travnike, pa čeprav nimajo živine.

OBČNI ZBOR »BORA«

V ponedeljek, 11. t.m. bo imelo športno združenje »Bor« svoj 16. občni zbor na stadionu »I. maj«, Verdelka cesta 7. Začel se bo ob 20. uri.

30 | Kaj je rekel brat

MIKLAVŽ GORBIČ
IZTOK ŠUŠTERŠIČ



Petrov glas je bil zelo prepaden, ko je vprašal:
»Kje ... Kje pa je sploh zvedel?«
»Ne vem.« je rekla Lidija. »Mislija pa sem, da si mu ti povedal, Peter. Da si mu pač povedal ti.«
»In... kaj si mu rekla, Lidija?«
»Rekla sem mu.« je odgovorila Lidija Kobrova, »da nič ne vem o tem, da bi se skrivala.«



dija Kobrova.
»Kdaj? Zakaj? Kje je zdaj Rajko?« je spraševal Peter.
»Ne vem, kje je,« je s čudnim glasom rekla Lidija Kobrova.
»Po kaj je prišel, Lidija?«
»Vprašal me je, Peter.« je rekla profesorica Lidija Kobrova, »vprašal me je, zakaj sva se skrivala.«

59. Peter je zaprl vrata za sabo, ba hip pristuhnul, ali bosta tovariš in ravnatelj kaj zinila za njegovim hrbtom, potem pa je jadrno odhitel po hodniku. Odprla so se vrata in na hodnik je stopila mlada ženska. Bila je profesorica Lidija Kobrova.
Ko sta se Peter in profesorica Kobrova zagledala, sta oba presenečeno obslala.
»Peter, Rajko se je oglašil pri meni,« je rekla Lidija Kobrova.



»Upam, da se je,« je zateglo, a tako, da je sekal zloge odgovoril Peter. »Kam drugam naj bi šel, če ne k sestri?«
»Ubogi fant,« je rekla Marjeta. »Kako ga obdolžijo! Da mora pobegniti!«
»Ustavil!« je ukazal Peter. Avto se je ustavil in na cesto so začeli prihajati ljudje.



njej. Ta moški je bil Peter Slemšek.
»Vseeno,« je rekla Marjeta, njegova žena. »Vlak je imel pred nama uro prednosti.«
»Počasneje pelji,« je rekel Peter. »Poglej, ljudje že izstopajo.«
»Kaj misliš, Peter,« je zaskrbljeno vprašala žena Marjeta, »se je Rajko res pripeljal sem?«

60. Čez dve uri, proti sredi noči, je piskal pred železniškim signalom vlak, da bi ga pustili na postajo; ravno ko se je spet premaknil, ga je dohitel na cesti, vzporedni s progo, mali fiat.
»Nisem verjela, da ga bova dohitela,« je rekla ženska za volanom.
»Dobro si vozila, Marjeta,« je rekel moški ob